C/2025/3980

20.8.2025

NÕUKOGU SOOVITUS,

8. juuli 2025,

mis käsitleb Eesti majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitikat

(C/2025/3980)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97, ([1]) eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1176/2011 makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta, ([2]) eriti selle artikli 6 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

Üldised märkused

(1) Määruses (EL) 2024/1263, mis jõustus 30. aprillil 2024, on selgitatud majandusjuhtimise raamistiku eesmärke; raamistik peaks reformide ja investeeringute abil edendama usaldusväärset ja jätkusuutlikku riigi rahandust, kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ning vastupidavust ning ennetama valitsemissektori ülemäärast eelarvepuudujääki. Määruses on sedastatud, et nõukogu ja komisjon teevad Euroopa poolaasta raames mitmepoolset järelevalvet kooskõlas ELi toimimise lepingus sätestatud eesmärkide ja nõuetega. Euroopa poolaasta raames sõnastatakse eelkõige riigipõhised soovitused ja jälgitakse nende rakendamist. Määrusega edendatakse ka riikide vastutust oma eelarvepoliitika eest ning rõhutatakse selle poliitika keskpikka perspektiivi ja tagatakse nõuete tõhusam ja sidusam täitmine. Iga liikmesriik peab esitama nõukogule ja komisjonile oma riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava, mis sisaldab tema eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning mis on koostatud kas neljaks või viieks aastaks sõltuvalt riigisisese seadusandliku tsükli pikkusest. Neis kavades sisalduv netokulude ([3]) kava peab vastama määruse nõuetele, sealhulgas nõudele hoida valitsemissektori võlg usutavas langustrendis või viia see usutavasse langustrendi kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % sisemajanduse koguproduktist (SKP) ning nõudele viia valitsemissektori eelarve puudujääk keskpika perioodi jooksul allapoole aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse viia ellu asjakohased reformid ja teha asjakohased investeeringud vastavalt määruses sätestatud kriteeriumidele.

([1]) ELT L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.
([2]) ELT L 306, 23.11.2011, lk 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj.
([3]) Netokulu, nagu see on määratletud määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktis 2: „netokulu“ – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud; ii) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed; iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga; iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks; v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

(2) 19. veebruaril 2021 jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241, ([4]) millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu. Taaste- ja vastupidavusrahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide elluviimiseks ja investeeringute tegemiseks ning sellega kaasneb liidu rahastatav fiskaalne impulss. Kooskõlas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta prioriteetidega soodustab taaste- ja vastupidavusrahastu majanduslikku ja sotsiaalset taastumist ning tõukab samas tagant kestlikke reforme ja investeeringuid, edendades eelkõige rohe- ja digipööret ning muutes liikmesriikide majanduse vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust liidus ning toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.

(3) 27. veebruaril 2023 vastu võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/435 ([5]) (edaspidi „REPowerEU määrus“) eesmärk on järk-järgult kaotada liidu sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitab saavutada energiajulgeoleku ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning edendada ühtlasi taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja energiatõhusust. Eesti lisas oma riiklikusse taaste- ja vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

(4) Eesti esitas 18. juunil 2021 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Kooskõlas kõnealuse määruse artikliga 19 ja määruse V lisas esitatud hindamissuunistega hindas komisjon Eesti taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust. Nõukogu võttis 29. oktoobril 2021 vastu rakendusotsuse, millega kiidetakse heaks Eesti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang; ([6]) rakendusotsust muudeti kõnealuse määruse artikli 18 lõike 2 alusel 16. juunil 2023, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimumsummat ja lisada REPowerEU peatükk ([7]). Osamaksete tegemine sõltub sellest, kas komisjon võtab määruse artikli 24 lõike 5 alusel vastu otsuse, milles sedastatakse, et Eesti on rahuldavalt saavutanud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjakohased eesmärgid ja sihid. Rahuldav saavutamine eeldab, et sama reformi või investeeringu puhul varem saavutatud eesmärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.

(5) Nõukogu võttis 21. jaanuaril 2025 komisjoni soovituse põhjal vastu soovituse, millega kiidetakse heaks Eesti riiklik keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava ([8]). Eelarve- ja struktuurikava esitati kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikliga 11 ja artikli 36 lõike 1 punktiga a, see hõlmab ajavahemikku 2025–2028 ja selles sätestatud eelarve kohandamise perioodi pikkus on neli aastat.

(6) Komisjon võttis 26. novembril 2024 vastu arvamuse Eesti 2025. aasta eelarvekava kohta. Samal kuupäeval võttis komisjon määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu 2025. aasta häiremehhanismi aruande, milles nimetati Eestit ühe liikmesriigina, kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Komisjon võttis vastu ka soovituse euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovituse kohta ning ettepaneku 2025. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste rakendamist ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete järgimist. Nõukogu võttis euroala majanduspoliitikat käsitleva soovituse ([9]) vastu 13. mail 2025 ja ühise tööhõivearuande 10. märtsil 2025.

(7) Komisjon avaldas 29. jaanuaril 2025 konkurentsivõime kompassi – strateegilise raamistiku, mille eesmärk on suurendada järgmisel viiel aastal ELi üleilmset konkurentsivõimet. Selles on kindlaks määratud kolm tegevusvaldkonda, mis on kestliku majanduskasvu tagamiseks üliolulised: i) innovatsioon; ii) süsinikuheite vähendamine ja konkurentsivõime ning iii) julgeolek. Innovatsioonilõhe kaotamiseks kavatseb EL edendada tööstusinnovatsiooni, toetada idufirmade kasvu selliste algatuste kaudu nagu ELi idu- ja kasvufirmade strateegia, ning soodustada kõrgtehnoloogia, näiteks tehisintellekti ja kvantarvutuse kasutuselevõttu. Selleks et muuta majandus

([4]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

([5]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

([6]) Nõukogu 29. oktoobri 2021. aasta rakendusotsus, millega kiidetakse heaks Eesti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang (ST 12532/21 + ADD 1 COR 1 REV 1).

([7]) Nõukogu 16. juuni 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse nõukogu 29. oktoobri 2021. aasta rakendusotsust, millega kiidetakse heaks Eesti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang (ST 9367/2023).

([8]) Nõukogu 21. jaanuari 2025. aasta soovitus, millega kiidetakse heaks Eesti riiklik keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava (ELT C, C/2025/655, 10.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/655/oj).

([9]) Nõukogu 13. mai 2025. aasta soovitus euroala majanduspoliitika kohta (ELT C, C/2025/2782, 22.5.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2782/oj).

keskkonnasäästlikumaks, on komisjon koostanud taskukohast energiat käsitleva tervikliku tegevuskava ja puhta tööstuse kokkuleppe, millega tagatakse, et üleminek puhtale energiale on kulutõhus ja konkurentsisõbralik (eeskätt suure energiakasutusega sektorites) ning aitab kiirendada majanduskasvu. Liigse sõltuvuse vähendamiseks ja julgeoleku suurendamiseks on liit võtnud kohustuse tugevdada üleilmseid kaubanduspartnerlusi, mitmekesistada tarneahelaid ning tagada juurdepääs kriitilisele toormele ja puhastele energiaallikatele. Neid prioriteete toetatakse horisontaalsete tugisüsteemide, nimelt õigusnormide lihtsustamise, ühtse turu süvendamise, konkurentsivõime rahastamise ning hoiuste ja investeeringute liidu loomise, oskuste ja kvaliteetsete töökohtade edendamise ning ELi poliitika parema koordineerimise kaudu. Konkurentsivõime kompass on kooskõlas Euroopa poolaasta põhimõtetega, tagades, et liikmesriikide majanduspoliitika vastab komisjoni strateegilistele eesmärkidele, ning kujundades ühtse majandusjuhtimise käsituse, mis edendab kestlikku majanduskasvu, innovatsiooni ja vastupidavust kogu liidus.

(8) 2025. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng koos taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. Need riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased muudetud taaste- ja vastupidavuskavade hindamisel kooskõlas määruse (EL) 2021/241 artikliga 21.

(9) 2025. aasta riigipõhised soovitused hõlmavad peamisi majanduspoliitilisi probleeme, mida ei ole taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate meetmetega piisaval määral käsitletud; arvesse võetakse ka asjakohaseid probleeme, mis on kindlaks tehtud 2019.–2024. aasta riigipõhistes soovitustes.

(10) Komisjon avaldas 4. juunil 2025 Eesti kohta 2025. aasta riigiaruande. Selles hinnati Eesti edusamme asjaomaste riigipõhiste soovituste järgimisel ning tehti kokkuvõte sellest, kuidas Eesti on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Kõnealuse analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks Eesti kõige pakilisemad probleemid. Samuti hinnati Eesti edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning liidu 2030. aasta peamiste tööhõive, oskuste ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise eesmärkide ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.

(11) Komisjon tegi määruse (EL) nr 1176/2011 artikli 5 alusel Eesti kohta põhjaliku analüüsi. Peamised järeldused, milleni komisjon jõudis oma hinnangus Eesti makromajandusliku haavatavuse kohta kõnealuse määruse kohaldamisel, avaldati 13. mail 2025 ([10]). Komisjon jõudis 4. juunil 2025 järeldusele, et Eestis ei esine makromajanduslikku tasakaalustamatust. Viimastel aastatel on täheldatud haavatavust, mis on seotud eelkõige hinna- ja kulupõhise konkurentsivõime halvenemisega pikaajalise majanduslanguse tingimustes, ning eluasemehinnad on märkimisväärselt tõusnud, kuid tundub, et üldine olukord on praegu kontrolli all. Palgad ja hinnad on mitu aastat jõudsalt tõusnud ning alusinflatsioon oli 2025. aasta alguses eelkõige avaliku sektori palgakasvu tõttu euroala keskmisest tunduvalt kõrgem. Selline hinna- ja kulusurve kahjustab majanduse konkurentsipositsiooni. Kui 2022. aastal põhjustas püsiva hinnatõusu odava energia ja muude sisendite kadumine pärast Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja algust, siis nüüd on inflatsioonisurve peamiselt riigisisene. Suur sisenõudlus ja pingeline tööturuolukord on võimaldanud palkadel madala tootlikkuse tingimustes kiiresti kasvada. Avaliku sektori töötajate, eriti õpetajate ja tervishoiutöötajate palgad, mis olid varem suhteliselt madalad, on viimastel aastatel kasvanud. Kõrge inflatsioon on osaliselt tingitud kaudsete maksude suurenemisest. Eesti ekspordi turuosa on viimasel kahel aastal kokku tõmbunud. Jooksevkonto puudujääk vähenes hiljuti riigisisese majanduslanguse tõttu; rahvusvaheline netoinvesteerimispositsioon on vaid mõõdukalt negatiivne ja välispositsiooni jätkusuutlikkuse riskid näivad piiratud. Eluasemehinnad on viimastel aastatel märgatavalt tõusnud ja eluaseme väärtus on oletatavasti ülehinnatud, kuid hüpoteeklaenudega seotud risk finantsstabiilsusele on endiselt väike. Seda olukorda on süvendanud mõned varasemad poliitikameetmed, eelkõige need, millega suurendati sisenõudlust pärast pandeemiakriisi kõrgpunkti möödumist. Nende meetmete hulgas oli teise samba pensionifondide vabatahtlikuks muutmine, mis hoogustas hinna-, sealhulgas eluasemehinna tõusu. Viimastel aastatel on avaliku sektori palkade ja miinimumpalga kasv langenud kokku majanduslangusega ja toonud kaasa suurema üldise palgakasvu kogu majanduses. Tööjõu tootlikkuse ja ettevõtluskeskkonna parandamise meetmed on endiselt piiratud. Valitsus teatas hiljuti mitmest maksude ja kulude vähendamise poliitikameetmest 2026. aastaks, mis võivad aidata vähendada inflatsioonisurvet ja leevendada mõningal määral tööjõukuludele avalduvat survet.

([10]) SWD(2025) 123 final.

Hinnang iga-aastasele eduaruandele

(12) Nõukogu soovitas 21. jaanuaril 2025 Eestil kehtestada järgmised netokulude maksimaalsed kasvumäärad: 7,1 % 2025. aastaks, 5,1 % 2026. aastaks, 3,6 % 2027. aastaks ja 3,2 % 2028. aastaks; need määrad vastavad maksimaalsetele kumulatiivsetele kasvumääradele, mis on arvutatud võrdluses baasaastaga 2023 ning mis on 2025. aastal 9,2 %, 2026. aastal 14,8 %, 2027. aastal 18,9 % ja 2028. aastal 22,6 %.

(13) Eesti esitas 29. aprillil 2025 oma iga-aastase eduaruande ([11]) netokulude soovitatud maksimaalsete kasvumäärade järgimise ning Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud peamiste probleemide käsitlemiseks vajalike reformide ja investeeringute rakendamise kohta. Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklile 27 kajastab iga-aastane eduaruanne ka Eesti kaks korda aastas esitatavat aruannet taaste- ja vastupidavuskava täitmisel tehtud edusammude kohta.

(14) Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja selle tagajärjed kujutavad endast Euroopa Liidu jaoks eksistentsiaalset väljakutset. Komisjon soovitas koordineeritult aktiveerida stabiilsuse ja kasvu paktiga ette nähtud riikide vabastusklausli, et toetada ELi jõupingutusi, mille eesmärk on suurendada kiiresti ja märkimisväärselt kaitsekulutusi, ning Euroopa Ülemkogu kiitis selle ettepaneku 6. märtsil 2025 heaks. Eesti 29. aprilli 2025. aasta taotluse alusel võttis nõukogu 8. juulil 2025 komisjoni soovituse alusel vastu soovituse, millega lubatakse Eestil netokulude maksimaalsetest kasvumääradest kõrvale kalduda ja neid ületada ([12]).

(15) Eurostati kinnitatud andmete ([13]) põhjal vähenes Eesti valitsemissektori eelarve puudujääk 3,1 %-lt SKPst 2023. aastal 1,5 %-le SKPst 2024. aastal, samal ajal kui valitsemissektori võlg suurenes 20,2 %-lt SKPst 2023. aasta lõpus 23,6 %-le SKPst 2024. aasta lõpus. Komisjoni arvutuste kohaselt osutavad need muutused sellele, et netokulude kasvumäär oli 2024. aastal 1,8 %. Eesti on oma iga-aastases eduaruandes hinnanud netokulude kasvuks 2024. aastal 1,1 %. Komisjoni hinnangul oli netokulude kasv iga-aastases eduaruandes eeldatust suurem. Komisjoni arvutuste ja riigi ametiasutuste hinnangute erinevus tuleneb sellest, et komisjoni hinnangul on kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmete mõju väiksem. Komisjoni prognooside kohaselt oli eelarvepoliitika, ([14]) mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2024. aastal pärssiv (1,8 % SKPst).

(16) Vastavalt iga-aastasele eduaruandele on SKP reaalkasv Eesti eelarveprognooside aluseks oleva makromajandusliku stsenaariumi kohaselt 2025. aastal 1,7 % ja 2026. aastal 2,5 %, samas kui tarbijaindade harmoneeritud indeksiga (THHI) mõõdetud inflatsioon peaks 2025. aastal olema 5,1 % ja 2026. aastal 4,3 %. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt on SKP reaalkasv 2025. aastal 1,1 % ja 2026. aastal 2,3 % ning THHIga mõõdetud inflatsioon on 2025. aastal 3,8 % ja 2026. aastal 2,3 %.

(17) Iga-aastases eduaruandes on prognoositud, et valitsemissektori eelarve puudujääk püsib 2025. aastal 1,5 % tasemel SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks vähenema 2025. aasta lõpuks 22,5 %-le. Need suundumused osutavad netokulude 1,0 % suurusele kasvule 2025. aastal. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarve puudujääk 2025. aastal 1,4 % SKPst. Valitsemissektori kulude kasvu peaks enam kui kompenseerima tulude suurenemine, mis on tingitud üksikisiku ja äriühingu tulumaksu ning krediidiasutuste makstavalt intressilt arvestatava tulumaksu määrade ning käibemaksumäärade tõusust, samuti mootorsõidukimaksu kehtestamisest. Nende maksude laekumist peaks soodustama ka majanduse elavnemine. Komisjoni arvutuste kohaselt osutavad need muutused netokulude 2,1 % suurusele kasvule 2025. aastal. Iga-aastases eduaruandes prognoositust suuremate netokulude kasvu prognoosimise põhjuseks on ka see, et komisjon eeldab jooksvate esmaste kulude suuremat kasvu, ELi vahenditest rahastatavate kulude vähenemist ja ELi programmide väiksemat riiklikku kaasrahastamist. Komisjoni hinnangul on eelarvepoliitika, mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2025. aastal ekspansiivne (1,0 % SKPst). Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt peaks valitsemissektori võla suhe SKPsse suurenema 2025. aasta lõpuks 23,8 %-le. Valitsemissektori võla ja SKP

([11]) 2025. aasta eduaruannetega saab tutvuda aadressil https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

([12]) Nõukogu 8. juuli 2025. aasta soovitus, millega lubatakse Eestil määruse (EL) 2024/1263 kohaselt nõukogu kehtestatud netokulude maksimaalsetest kasvumääradest kõrvale kalduda (riikide vabastusklausli aktiveerimine) (ELT C, C/2025/3964, 20.8.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3964/oj).

([13]) Eurostat, Euro Indicators, 22. aprill 2025.

([14]) Eelarvepoliitika on määratletud valitsemissektori eelarvepositsiooni iga-aastase muutuse näitajana. Selle eesmärk on hinnata nii riiklikult kui ka ELi eelarvest rahastatavast eelarvepoliitikast tulenevat majanduslikku impulssi. Eelarvepoliitikat mõõdetakse vahena i) keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu ja ii) esmaste kulude muutuse vahel, millest on maha arvatud kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed ning mis hõlmab taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatu toetuse ja muude liidu vahenditega rahastatavaid kulusid.

suhte kasv 2025. aastal kajastab peamiselt valitsemissektori eelarve puudujäägi ning võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vahelise erinevuse mõju.

(18) Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2025. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest valitsemissektori kulutusi mahus 0,6 % SKPst (2024. aastal 0,4 % SKPst). Taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Eesti valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga.

(19) Valitsemissektori kaitsekulutused moodustasid Eestis 2021. aastal 2,0 % SKPst, 2022. aastal 2,2 % SKPst ja 2023. aastal 2,7 % SKPst ([15]). Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid kaitsekulutused suurenema 2024. aastal 3,4 %-le ja 2025. aastal 3,8 %-le SKPst. See tähendab, et kasv on võrreldes 2021. aastaga 1,8 protsendipunkti SKPst. Eesti hinnangul on 2024. aasta kaitsekulutused 3,4 % SKPst ja 2025. aasta kaitsekulutused 3,7 % SKPst. Ajavahemik, mil on aktiveeritud riikide vabastusklausel (2025–2028), võimaldab Eestil vaadata ümber valitsemissektori kulude prioriteedid või suurendada valitsemissektori tulusid nii, et püsivalt suuremad kaitsekulutused ei ohusta keskpikas perspektiivis riigi rahanduse jätkusuutlikkust.

(20) Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid Eesti netokulud suurenema 2025. aastal 2,1 % ning 2024. ja 2025. aastal kumulatiivselt 3,9 %. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi järgi peaks Eesti netokulude kasv 2025. aastal jääma soovitatud maksimaalsest kasvumäärast allapoole, ja seda nii aasta lõikes kui ka 2024. ja 2025. aasta peale kokku.

(21) Iga-aastases eduaruandes on prognoositud, et valitsemissektori eelarve puudujääk kasvab 2026. aastal 2,5 %-le SKPst ning valitsemissektori võla suhe SKPsse suureneb 2026. aasta lõpuks 24,0 %-le. 2025. aasta eduaruanne ei sisalda eelarveprognoose 2026. aastale järgneva aja kohta. 2025. aasta kevadprognoosi koostamise ajal komisjonile teada olnud poliitikameetmete põhjal prognoosis komisjon valitsemissektori eelarve puudujäägiks 2026. aastal 2,4 % SKPst. 2026. aastaks prognoositud eelarvepuudujäägi suurenemine on seotud tulude poolega ja on peamiselt tingitud maksuvaba tulu määra kohaldamisest kõigi üksikisiku tulumaksu maksjate suhtes ning dividenditulult võetava maksu väiksemast laekumisest, mis omakorda kajastab äriühingute makstavaid suuri dividende 2024. ja 2025. aastal, kuna on oodata äriühingu tulumaksu tõstmist. Need suundumused osutavad netokulude 4,1 % suurusele kasvule 2026. aastal. Komisjoni hinnangul on eelarvepoliitika, mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2026. aastal ekspansiivne (0,5 % SKPst). Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks komisjoni prognoosi kohaselt suurenema 2026. aasta lõpuks 25,4 %-le. Valitsemissektori võla ja SKP suhte kasv 2026. aastal on peamiselt tingitud prognoositud valitsemissektori eelarve puudujäägist.

Peamised poliitilised probleemid

(22) Kuigi Eesti maksutulu suhe SKPsse 2024. aastal taas suurenes, püsib see endiselt alla ELi keskmise. Selle vahe kõrvaldamine aitaks teha kättesaadavaks täiendavad rahalised vahendid selliste avaliku sektori kuluvaldkondade jaoks nagu kaitse, tervishoid ja pikaajaline hooldus. Omandimaksud, mis on ühed majanduskasvu kõige vähem kahjustavad maksud, on olnud viimastel aastatel (kuni 2023. aastani) ELi keskmisest ligikaudu seitse korda väiksemad ja nendest saadud tulu on moodustanud vaid 0,3 % SKPst. Kapitalimaksude puhul on samal ajavahemikul täheldatud sarnast suundumust – need on olnud kolm korda väiksemad kui ELi keskmine. 2025. aastal tõstab Eesti äriühingu tulumaksu määra 20 %-lt 22 %-le ja kaotab regulaarselt makstavate dividendide suhtes kohaldatava 14 % soodusmäära. Need meetmed aitavad suurendada kapitalimaksude osakaalu kogutulus ja vähendada vahet ELi keskmisega. Eesti toetub aga peamiselt tööjõu- ja tarbimismaksudele, millest saadav tulu protsendina SKPst ületab ELi keskmist. Nende maksude osakaal kogutulus peaks pärast hiljutist käibemaksumäära tõstmist ja pärast järgmisi kavandatavaid käibemaksumäära tõstmisi veelgi suurenema. Ehkki maksutõusud aitavad vähendada üldist maksutulu vahet ELi keskmisega, on need regressiivsed ja põhjustavad maksukoormuse ebaühtlast jagunemist. Seega võivad need süvendada juba niigi suurt sissetulekute ebavõrdsust ja inflatsiooniriski; kõrget inflatsiooni peetakse aga märkimisväärseks probleemiks, mis kärbib Eesti konkurentsivõimet. Eesti tegeleb ka kulude korrapärase läbivaatamise ja poliitika hindamise lõimimisega keskpika perioodi eelarve kavandamisse. Nende protsesside kasutamine peamiste kuluvaldkondade prioriseerimiseks aitaks eraldada avaliku sektori vahendeid tõhusamalt, et rahuldada kasvavaid struktuurseid kuluvajadusi ja vähendada maksutulu suurendamise survet.

([15]) Eurostat, valitsemissektori kulud valitsemisfunktsioonide klassifikaatori (COFOG) alusel. COFOGi ja NATO määratluste metoodiliste erinevuste tõttu võivad COFOGi määratlusel põhinevad kulud erineda NATO määratlusel põhinevatest kuludest.

(23) Juurdepääs piisavale ja taskukohasele tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele ei ole veel tagatud. Viimaste aastate reformid ja suuremad investeeringud on aidanud vähendada inimeste endi hinnangul püsivat rahuldamata vajadust arstiabi järele 12,5 %-lt 2023. aastal 8,5 %-le 2024. aastal. Rahuldamata vajadus arstiabi järele on paraku endiselt üks ELi suurimaid; põhjuseks on pikad ooteajad ning tervishoiuteenuste ebaühtlane kvaliteet ja kättesaadavus riigi eri paigus. Avaliku sektori kulutused pikaajalisele hooldusele ja tervishoiuteenustele on endiselt väikesed, tublisti allpool ELi keskmist, ning teenuste osutamist pärsivad tööjõupuudus ja sõltuvus omavalitsuste vahenditest. Avaliku sektori kulutuste madal tase tingib suure omaosaluse tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse kuludes. 2023. aastal jõustus hooldusreform, mis on Eesti esimene suurem samm pikaajalise hoolduse parandamise suunas, ent selle mõju peab alles avalduma. Selleks et rahuldamata vajadust arstiabi järele ja omaosalust veelgi vähendada, on äärmiselt oluline tagada kvaliteetsete hooldusteenuste piisav rahastamine, pidades eelkõige silmas, et elanikkonna vananemine võib nõudlust edaspidi veelgi suurendada. Samuti aitaks kõikjal riigis teenuste kättesaadavust ja tõhusust parandada kodus pakutavate ja kogukonnapõhiste hooldusteenuste ning vastava tugitehnoloogia laiem kasutuselevõtt.

(24) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need peaksid aitama tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitustes. Järele jäänud lühikese aja jooksul on oluline taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas selle REPowerEU peatükk tulemuslikult ellu rakendada, et suurendada rohe- ja digipöörde kaudu Eesti pikaajalist konkurentsivõimet ning tagada samal ajal sotsiaalne õiglus. Komisjoni teatises „Taasterahastu „NextGenerationEU“ – tee 2026. aastani“, mis võeti vastu 4. juunil 2025, selgitatakse kohaldatavat ajakava rahastu lõppemist silmas pidades, antakse liikmesriikidele suuniseid rakendamise maksimeerimiseks 31. augustiks 2026, sealhulgas selle kohta, kuidas oma taaste- ja vastupidavuskavasid veelgi ühtlustada, esitatakse peamised võimalused, mida kavade läbivaatamisel kaaluda, ning rõhutatakse, kui tähtis on hoolikas ühine kavandamine viimaste maksetaotluste esitamiseks 2026. aastal. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

(25) Eestis on hakatud kiiremini rakendama ühtekuuluvuspoliitika programmi, mis hõlmab toetust Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Õiglase Ülemineku Fondist (JTF), Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+) ja Ühtekuuluvusfondist. On oluline selle programmi kiiret rakendamist jätkata, suurendades samal ajal selle mõju kohapeal maksimumini. Eesti juba võtab oma ühtekuuluvuspoliitika programmi raames meetmeid konkurentsivõime ja majanduskasvu edendamiseks, suurendades samal ajal sotsiaalset ühtekuuluvust. Samas aga on Eestil endiselt probleeme, näiteks majandusliku ja sotsiaalse vastupanuvõime, sealhulgas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse, tervishoiu ja pikaajalise hoolduse ning ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööturule integreerimisega, samuti oskuste ja hariduse pakkumise, energiasüsteemi ümberkujundamise ja piirkondliku konkurentsivõime tagamisega, eriti idapoolsetel piirialadel. Kooskõlas määruse (EL) 2021/1060 artikliga 18 nõutakse Eestilt ühtekuuluvuspoliitika fondide vahehindamise osana, et ta vaataks oma programmi läbi, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud probleeme. Komisjoni 1. aprillil 2025 vastu võetud ettepanekutega ([16]) on vahehindamise tulemuste kohta hinnangu esitamise tähtaega 31. märts 2025 pikendatud. Samuti on nendega ette nähtud paindlikkusmeetmed, mis peaksid aitama kiirendada programmide rakendamist, ja stiimulid liikmesriikidele, et nad eraldaksid ühtekuuluvuspoliitika vahendeid toetamaks liidu viit strateegilist prioriteetset valdkonda, nimelt konkurentsivõimet strateegiliste tehnoloogiate vallas, kaitset, eluaset, veesüsteemide kerksust ja energiasüsteemi ümberkujundamist, ning investeeringuid oskustesse prioriteetsetes sektorites, olles samal ajal ESF+ programmides jätkuvalt keskendunud kõige haavatavamas olukorras olevatele inimestele.

(26) Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvorm (STEP) annab võimaluse investeerida ühte ELi kesksesse strateegilisse prioriteeti ja tugevdada seeläbi ELi konkurentsivõimet. STEP tugineb 11 olemasolevale ELi fondile. Liikmesriigid võivad panustada ka programmi „InvestEU“, et toetada investeeringuid prioriteetsetesse valdkondadesse. Eesti võiks neid algatusi optimaalselt ära kasutada elutähtsa tehnoloogia, sealhulgas puhta ja ressursitõhusa tehnoloogia arendamise või tootmise soodustamiseks.

(27) Lisaks taaste- ja vastupidavuskava ning muude ELi fondide raames käsitletud majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele peaks Eesti tulemuslikult käsitlema allesjäänud probleeme, mis on seotud teadusuuringute ja innovatsiooni poliitika, rahastamisvõimaluste, tööjõu tootlikkuse ja oskuste pakkumise, sotsiaalkaitse, taastuvenergia ja energiatõhususega ning süsinikuheite vähendamisega, muu hulgas transpordisektoris.

([16]) Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega muudetakse määrusi (EL) 2021/1058 ja (EL) 2021/1056 seoses erimeetmetega strateegiliste probleemide lahendamiseks vahehindamise raames (COM(2025) 123 final).

(28) Ehkki Eesti üldised innovatsioonivaldkonna tulemused on alates 2017. aastast pidevalt paranenud, püsib ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kulude protsent SKPst endiselt allpool ELi keskmist ning peaaegu pool Eesti teadus- ja arendustegevuse kogukulutustest tehakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris. Samal ajal on vähenenud patendikoostöölepingu alusel esitatud patenditaotluste arv 1 miljardi euro kohta SKPst, mis viitab sellele, et avalik teadusbaas ei väljendu piisavalt tehnoloogilistes saavutustes ja ettevõtete innovatsioonis. Avaliku sektori otsetoetust ettevõtete teadus- ja arendustegevusele on suurendatud, aga muid poliitikameetmeid peale toetuskavade on vähem arendatud, mistõttu ei suuda Eesti rahuldada selliste ettevõtete vajadusi, kellel on piiratud suutlikkus rakendada ellu teadusavastusi. Lisaks vähenes rakendusuuringute osakaal teadus- ja arendustegevuse kogurahastuses 2023. aastal 23 %-le. 2024. aastal loodi rakendusuuringute keskus, ent täielikult toimiva teadus- ja tehnoloogiaorganisatsiooni arendamine võtab aega. Ettevõtjate ja akadeemiliste ringkondade vahel puudub tihe koostöö. Ülikoolide ja rakenduslike teadusasutuste rolli innovatsioonis on võimalik tugevdada, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada konkurentsivõimet.

(29) Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd) juurdepääs rahastamisele on Eestis tunduvalt piiratum kui ELis keskmiselt. See pärsib investeerimist innovatsiooni, iseäranis riigi äärepoolsetes piirkondades, kus oskuste ja ressursside nappus muudab uuenduslike investeeringute rahastamise eriti riskantseks. Eesti ettevõtetel on väga vaja investeeringuid, et edendada digi- ja rohepööret, kuid nad kaasavad ELi keskmisest märksa vähem rahalisi vahendeid kapitaliturgudelt ning tuginevad selle asemel rohkem ettevõttesiseselt rahastatavatele investeeringutele. Seda soodustavad veelgi tulumaksusüsteem, VKEde paljusus ja tagasihoidlik institutsionaalsete investorite baas. Investoreid võiks aidata ligi meelitada institutsionaalsete investorite osaluse edendamine aktsiaturul ja isetoimiva riskikapitaliturg arengu soodustamine.

(30) Tööjõunappus on viimasel ajal vähenenud, kuid oskustööliste puudus on 32 % ettevõtete jaoks endiselt peamine takistus investeeringute tegemisel ning paljudes sektorites ei vasta oskused tööturu vajadustele. Järjepidevad investeeringud rohepöördesse on suurenenud ja seega suureneb edaspidi ka nõudlus erioskustega töötajate järele. Oskuste nappus käib käsikäes kiire palgakasvu ja suurenenud tööjõu ühikukuluga ning pärsib seega ettevõtete tootlikkuse kasvu. Viimastel aastatel on kiire palgakasv olnud üks inflatsiooni soodustavaid ja konkurentsivõimet kammitsevaid tegureid. Probleemi süvendab veel nii haridussüsteemist varakult lahkunute kui ka kõrghariduse omandamise poolelijätnute suhteliselt kõrge määr, mistõttu leidub vähe heade oskustega kõrghariduse omandanud töötajaid. Oskuste nappus on eriti märgatav piirkondlikul tasandil, kuna maa- ja äärepoolsetes piirkondades on raskem ligi meelitada kvalifitseeritud spetsialiste ning neis piirkondades on üleminekuprobleemide tõttu suurem ümber- ja täiendõppe vajadus. Olukorda, kus oskused ei vasta tööturu vajadustele, saaks muuta, parandades haridus- ja koolitussüsteemi vastavust tööturu vajadustele, eriti loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna spetsialistide koolitamisel. Samuti saaks võtta poliitikameetmeid, et parandada juurdepääsu ümber- ja täiendõppele, eelkõige madala haridustasemega inimeste ja ka eakamate töötajate jaoks, ning et täiendada inimeste põhilisi digioskusi. Selleks et toetada majanduse mitmekesistamist suure lisaväärtusega tegevustega, võiks kasutada rohkem ära süsteemi OSKA, et prognoosida nõudlust oskuste järele; lisaks võiks kehtestada lihtsamad reeglid, mille alusel värvata tööjõupuudusega piirkondadesse välismaa oskustöölisi ja aidata suurendada konkurentsivõimet.

(31) Eesti teeb märkimisväärseid edusamme ELi 2030. aasta energiatõhususe eesmärkide saavutamisel. Kui ta toetaks oma energiatõhusa renoveerimise kavadega rohkem vähekaitstud leibkondi ja suurendaks eluasemesektorile ette nähtud toetust, mida antakse olemasolevaid kavasid (nt taaste- ja vastupidavusrahastu ja korterelamute rekonstrueerimise toetus) täiendavate uute kavade alusel, suudaks Eesti paremini täita oma pikaajalise renoveerimisstrateegia eesmärke ja aidata kaasa jõupingutuste jagamise määrusega ette nähtud heitkoguste vähendamise eesmärgi saavutamisele. Praegu kasutab riik energiatõhususe parandamiseks peamiselt toetuspõhist rahastamist ning vaid piiratud määral muid rahastamisvahendeid. Eestile tuleks kasuks, kui ta rakendaks sihipärasemaid kavasid ja kasutaks laiemalt rahastamisvahendeid ELi energiatõhususe eesmärkide saavutamiseks.

(32) Kuigi Eesti energiaallikate jaotuses on toimunud märkimisväärne nihe taastuvate energiaallikate suunas (27,7 %-lt 2022. aastal 34,6 %-le 2023. aastal), on põlevkivi osakaal energiaallikate jaotuses endiselt märkimisväärne (58,2 % 2023. aastal) ning takistab rohepööret. Elektrihinnad on Eestis taastuvenergia muutlikkuse tõttu endiselt kõrged ja volatiilsed, mis tingib inflatsiooni kiirenemise ja ettevõtete konkurentsivõime vähenemise. Eestil on Läänemere torujuhtmete ja merekaablite vastu suunatud hübriidrünnakute tõttu probleeme ka energiajulgeolekuga. Taastuvenergia (34,6 % energiaallikate jaotusest 2023. aastal) tootmise ja energia salvestamise suurendamine aitaks

fossiilkütuseid tasapisi ja järk-järgult kasutuselt kõrvaldada, ent säilitada samal ajal suure energiasõltumatuse. Pärast elektrivõrgu edukat sünkroniseerimist Mandri-Euroopa elektrivõrguga 2025. aastal on tarvis võtta täiendavaid meetmeid, millega parandada võrgu vastupidavust ja paindlikkust. Väga oluline on jätkata tööd, et tugevdada elutähtsa energiataristu kaitset, eelkõige tagada küberturvalisus ja taristu valve.

(33) Eesti loodusvarade tootlikkuse määr on üks ELi madalamaid, mis võib olla osaliselt tingitud riigi ressursimahukast põlevkivitööstusest ja tööstussüsteemist üldiselt. 2023. aastal teenis Eesti kasutatud materjali kilogrammi kohta ainult 0,63 eurot, samas kui ELi keskmine oli 2,22 eurot. Sellel on negatiivne mõju Eesti konkurentsivõimele. Ökoinnovatsiooni ja bioressursipõhise innovatsiooni edendamine loodusvarade kestlikuks kasutamiseks võib aidata Eesti loodusvarade tootlikkust ja konkurentsivõimet parandada. Olmejäätmete korduskasutamiseks ja ringlussevõtuks ettevalmistamise määr on Eestis 33 %, mis on tunduvalt alla ELi keskmise (49 %). Riigile võiks tulla kasuks, kui ta võtaks ringmajandusele ülemineku kiirendamiseks kasutusele uusi poliitikavahendeid.

(34) Eesti transpordisektor on jõupingutuste jagamise määruse tähenduses suur kasvuhoonegaaside heite tootja; transpordisektori arvele langeb umbes 15 % riigi koguheitest, millest 90 % tuleneb maanteetranspordist. Kestliku liikuvuse edendamiseks on äärmiselt oluline suunata osa transporti maanteelt raudteele, kuid riigis on elektrifitseeritud vaid 12 % raudteevõrgust (ELi keskmine 2022. aastal oli 57 %). Eesti võiks seega raudteevõrgu elektrifitseerimist jätkata, et vähendada veelgi oma sõltuvust fossiilkütustest. Auto omamise määr on Eestis samal ajal üks ELi kõrgemaid. 2023. aastal oli 75,5 %-l autodest bensiinimootor ja autode keskmine vanus on kõrge. Elektrisõidukite osakaal kõigi uute sõidukite hulgas moodustas 2023. aastal ainult 6,3 % (ELi keskmine oli 14,5 %). Eesti kehtestas hiljuti isiklike sõiduautode omanikele mootorsõidukimaksu, mille määr sõltub sõiduki massist ja CO_2 heitest, kuid vanemate sõidukite maksumäärad on madalamad. Ehkki madalamad määrad aitavad kaitsta kehvemas olukorras olevaid elanikkonnarühmi, võiks Eesti siiski kaaluda, kuidas stimuleerida eraisikuid soetama uuemaid sõiduautosid. Eesti kaalub õigustatult keskkonnasäästlike busside osakaalu suurendamist kogu avalikus bussipargis praeguselt 30 %-lt 42 %-le, et pakkuda keskkonnahoidlikku ühistransporti maapiirkondades ning uuendada ühtlasi oma ühissõidukiparki. Eesti on integreerinud mõned kohaliku transpordi piletimüügi- ja planeerimissüsteemid ning see on andnud positiivseid tulemusi, aga endiselt on vaja võtta täiendavaid meetmeid.

(35) Sotsiaalkaitses valitsevate puudujääkide tõttu on Eestil hoolimata hiljutistest edusammudest endiselt probleeme, mis on seotud vaesuse, sotsiaalse tõrjutuse ja sissetulekute püsiva ebavõrdsusega. Pensionide ja lapsetoetuste suurenemine on küll mõningaid sotsiaalseid indikaatoreid parandanud, ent vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohu määr oli 2024. aastal endiselt kõrge, eriti eakate (eelkõige 65-aastaste ja vanemate üksi elavate inimeste), puuetega inimeste ja ühe inimesega leibkondade seas. Sotsiaalkaitsehüvitistele tehtavad kulutused on ühed madalaimad ELis: 2023. aastal moodustasid need 15,4 % SKPst, samas kui ELis tervikuna oli see näitaja 26,8 %. Sotsiaaltoetuste (v. a pensionite) mõju vaesuse vähendamisele püsib samuti tublisti alla ELi keskmise. Sotsiaalkindlustussüsteemi piisavuse suurendamine ja tõhususe parandamine võib aidata vähendada vaesusriski ning suunata toetust haavatavatele elanikkonnarühmadele, näiteks eakatele, puuetega inimestele ja ühe inimesega leibkondadele. Hoolimata hiljutistest pensionitõusudest, peamiselt tänu inflatsiooniga kohandamisele ja sotsiaalmaksu suurendamisele, on pensionid võrreldes palkadega endiselt ühed väikseimad ELis, mis süvendab veelgi eakate vaesust. Palgavaesus püsib võrdlemisi suur, eriti ebatüüpilises töösuhtes olevate inimeste seas, ning olukorda halvendavad veelgi suhteliselt madalad miinimumpalgad, ehkki neid on hiljuti tõstetud. Eesti võiks laiendada töötushüvitiste maksmist inimestele, kellele seda praegu ei maksta, näiteks neile, kes on ebatüüpilises töösuhtes, sealhulgas iseenda tööandjatele. See võib aidata nende vaesusriski vähendada. Vaesusriskis võib täheldada selgeid piirkondlikke erinevusi: eriti suur on see maapiirkondades ja idapoolsetel piirialadel. Nende probleemide käsitlemine aitaks toetada ka ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist kooskõlas komisjoni talituste teise etapi riigianalüüsiga, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistikul ([17]).

(36) Arvestades euroala liikmesriikide majanduse tihedat seotust ning nende ühist panust majandus- ja rahaliidu toimimisse, soovitas nõukogu 2025. aastal euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu, et rakendada 2025. aasta soovitust euroala majanduspoliitika kohta. Eestil aitavad

([17]) SWD(2025)95 – Sotsiaalset lähenemist käsitlev teise etapi riigianalüüs, mis on tehtud kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistikuga, 2025.

soovitused 2, 3 ja 4 rakendada 2025. aasta soovituses esitatud esimest euroala soovitust konkurentsivõime kohta, soovitused 4, 5 ja 6 teist euroala soovitust vastupanuvõime kohta ning soovitus 1 kolmandat euroala soovitust makromajandusliku ja finantsstabiilsuse kohta,

SOOVITAB Eestil võtta 2025. ja 2026. aastal järgmisi meetmeid.

1. Suurendada kooskõlas Euroopa Ülemkogu 6. märtsi 2025. aasta järeldustega üldisi kaitse- ja julgeolekukulutusi ja üldist kaitsevalmidust, tagades samal ajal võla jätkusuutlikkuse. Pidada kinni nõukogu poolt 21. jaanuaril 2025 soovitatud netokulude maksimaalsetest kasvumääradest, kasutades samal ajal suuremate kaitsekulutuste tegemiseks riikide vabastusklausliga võimaldatavat erandit eelarvereeglitest. Laiendada maksubaasi, keskendudes majanduskasvu vähem kahjustavatele maksudele. Tagada kuluvajaduste, sealhulgas kaitsekulutuste, aga ka tervishoiu ja pikaajalise hoolduse kulude jätkusuutlik rahastamine, et parandada nende teenuste kättesaadavust ja taskukohasust ning kindlustada samal ajal kaitse inflatsioonisurve eest.

2. Tagada taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki tulemuslik rakendamine, pidades silmas määruses (EL) 2021/241 sätestatud tähtaegu reformide ja investeeringute õigeaegseks lõpuleviimiseks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmi (ERF, JTF, ESF+, Ühtekuuluvusfond) rakendamist, tuginedes vajaduse korral vahehindamisel pakutavatele võimalustele. Kasutada konkurentsivõime parandamiseks optimaalselt ära ELi vahendeid, sealhulgas programmi „InvestEU“ ja Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi võimalusi.

3. Keskenduda investeeringute tegemisel teadusuuringutele ja innovatsioonile ning seada seejuures esikohale rakendusuuringute rahastamise. Parandada eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate ning äärepoolsete piirkondade ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele, et soodustada uuenduslikke investeeringuid, näiteks investeeringuid rohe- ja digipöördesse, ning edendada muu hulgas institutsionaalsete investorite osalust riskikapitali- ja aktsiaturul.

4. Parandada energiatõhusust, võttes uusi rahastamis- ja toetusmeetmeid pikaajalise renoveerimisstrateegia eesmärkide saavutamiseks. Vähendada taastuvenergiasse investeerimise ja energia salvestamise edendamise kaudu üldist sõltuvust fossiilkütustest ja põlevkivi osakaalu energiaallikate jaotuses. Suurendada energiajulgeolekut, näiteks tagades elektriühenduste piisava võimsuse. Suurendada bioressursipõhise innovatsiooni kaudu loodusvarade tootlikkust. Võtta täiendavaid meetmeid kestliku ja vähem saastava transpordi kättesaadavuse ja kasutamise suurendamiseks, sealhulgas elektrifitseerides raudteevõrku, uuendades maanteesõidukiparki ja integreerides ühistranspordisüsteeme.

5. Suurendada ümber- ja täiendõppe meetmete abil tööjõu tootlikkust ja oskuste pakkumist, vähendades haridussüsteemist varakult lahkujate arvu, parandades haridus- ja koolitussüsteemi vastavust tööturu vajadustele, eelkõige rahuldades kasvavat nõudlust loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna spetsialistide järele, ning meelitades paremini ligi ja hoides talente. Tõhustada poliitikameetmeid, millega aidatakse pakkuda ja omandada rohepöördeks vajalikke oskusi ja pädevusi. Vähendada vaesusriski, tugevdades eakate, ühe inimesega leibkondade ja puuetega inimeste sotsiaalkaitset, milleks võiks suurendada sotsiaalkindlustussüsteemi piisavust ja tõhusust, ning tugevdades töötute sotsiaalkaitset, milleks võiks muu hulgas laiendada töötushüvitiste maksmist eelkõige ebatüüpilises töösuhtes olevatele inimestele, ning säilitades samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkuse.

Brüssel, 8. juuli 2025

Nõukogu nimel

eesistuja

S. LOSE